

Ustavna pritožba zaradi postopka imenovanja Varuha človekovih pravic

Avtor: mag. Franc Derganc

Datum: 19.01.2026

Obvestilo za javnost o vloženi ustavni pritožbi v zvezi s postopkom imenovanja Varuha za človekove pravice 2025/2026

1. Vprašanje ustavne legitimnosti, ne osebne izbire

Mag. Franc Derganc je dne 19. januarja 2026 na Ustavno sodišče Republike Slovenije vložil ustavno pritožbo, ki se nanaša na postopek imenovanja Varuha človekovih pravic v »poizkusu« 2025/2026. Predmet presoje ni izbira konkretne kandidatke, temveč ustavnopravna pravilnost in legitimnost samega postopka imenovanja ene ključnih ustavnih varovalnih institucij.

Jedro pritožbe je trditev, da postopek, kot je bil izveden s strani Predsednice Republike Slovenije in Državnega zbora, ni zagotovil vsebinske, primerjalne in merit-based presoje kandidatur, zlasti programov kandidatov.

Pritožnik navaja, da je v postopku kandidiranja prejel ustno informacijo s strani člana komisije, ki sodeluje v postopkih imenovanj pri predsednici republike, da je bil njegov program ocenjen kot zelo celovit, pri čemer je bilo navedeno, da komisija v dosedanji praksi še ni obravnavala programa s primerljivo stopnjo vsebinske obdelave.

Ne glede na navedeno pritožnik poudarja, da v celotnem postopku imenovanja **ni prejel nobene obrazložitve odločitve** – ne pisne ne ustne – in da **nobena obrazložitev razlogov za predlaganje kandidatke v imenovanje Državnemu zboru ni bila podana niti pritožniku niti javnosti**. Postopek se je zaključil brez navedbe meril, brez primerjalne presoje in brez kakršnegakoli dokumentiranega razloga za odločitev.

Ključni argument pritožnika ni samo v vsebinski primerjavi programov, temveč v dejstvu, da v postopku imenovanja ni prejel (niti javnost) nobene obrazložitve odločitve, čeprav to izrecno zahtevajo Beneška in Pariška načela ter iz njih izhajajoča ustavnopravna zahteva po merit-based in transparentnem postopku izbire.

Iz javno dostopnih informacij in medijskih poročil izhaja navedba, da je predsednica republike Državnemu zboru v imenovanje predlagala kandidatko kot »izvoljivo«.

Če bi bila »izvoljivost« dejanski ali odločilni kriterij izbire, bi to pomenilo, da odločitev ni temeljila na vsebinski, strokovni in primerjalni presoji kandidatov, temveč na politično-pragmatični oceni verjetnosti uspeha v Državnem zboru. Takšen kriterij je **nezdružljiv z ustavno funkcijo predsednice republike v postopku imenovanja Varuha človekovih pravic**, ki zahteva neodvisno, integritetno in merit-based presojo.

V takšnem primeru ne bi šlo zgolj za procesno pomanjkljivost ali pomanjkanje obrazložitve, temveč za **kršitev načela integritete nosilca ustavne funkcije**, saj bi bila ustavna pristojnost uporabljena za doseganje političnega učinka, ne pa za varovanje neodvisnosti in strokovne legitimnosti institucije Varuha.

Pritožnik dodatno opozarja, da takšen postopek (kot je bil izveden in je še v teku) **resno ogroža mednarodni status Varuha človekovih pravic Republike Slovenije (status A)**, saj odsotnost obrazložene, primerjalne in merit-based presoje predstavlja odmik od temeljnih zahtev za ohranjanje polne skladnosti z mednarodnimi standardi.

Po navedbah pritožnika večina poslancev ni bila seznanjena s programi kandidatov, kljub temu pa je bil Državnemu zboru predlagan zgolj en kandidat brez obrazložene primerjalne analize vseh prijavljenih.

Posebej problematično je dejstvo, da je bil pritožnik – na podlagi pisnega navodila Urada predsednice republike – napoten k predstavitvi svojega programa poslanskim skupinam, **kar je ustvarilo legitimno pričakovanje, da bo Državni zbor opravil vsebinsko presojo programov¹**.

Do takšne presoje v praksi ni prišlo, kar je pritožnik večkrat dokumentirano opozoril. Kljub temu je bil postopek zaključen s sklicevanjem na kriterij »izvoljivosti«, brez pojasnila, zakaj vsebinska presoja programov ni bila izvedena ali relevantna.

Ustavna pritožba zatrjuje kršitve več določb Ustave Republike Slovenije, med drugim:

- 2. člena (načelo pravne države),
- 14. člena (enakost pred zakonom),
- 22. člena (enako varstvo pravic),
- 23. člena (pravica do sodnega varstva) in
- 44. člena (sodelovanje pri upravljanju javnih zadev).

Pritožnik poudarja, da v obravnavanem primeru ne obstaja nobeno drugo učinkovito pravno sredstvo, saj ne gre za upravni akt niti za sodno odločbo, hkrati pa ima izpodbijano ravnanje dokončne in nepopravljive učinke. Zato je ustavna pritožba edina razpoložljiva pot sodnega varstva.

¹ Kandidatu je uspelo predstaviti program zgolj cca. 10-tim poslancem, ki so mu odmerili cca. 30. minut na poslansko skupino. V uradu predsednice je pritožnik »dobil na razpolago« dobrih 25 minut v katerih je moral razložiti program in analize v količini preko 450 A4 strani. Pritožnik je zato, ker je bil odmerjen čas popolnoma nesorazmeren, pošiljal na naslove poslancev in Predsednice E-poštna sporočila, med drugim tudi o rezultatih AI Analitika javne oblasti.

Poseben poudarek je namenjen mednarodnim standardom, zlasti Beneškim in Pariškim načelom, ki zahtevajo, da je postopek imenovanja ombudsmana transparenten, meritokratski in temelječ na dejanski primerjalni presoji usposobljenosti in programov kandidatov. Po stališču pritožnika je bil s spornim postopkom ta standard vsebinsko izprazen, kar ogroža legitimnost institucije Varuha ter tudi mednarodni položaj Republike Slovenije v okviru sistema nacionalnih institucij za človekove pravice.

Ustavna pritožba ima po navedbah vlagatelja poseben ustavnopravni pomen, saj presega njegov osebni položaj. Gre za vprašanje, ali država zagotavlja ustavno skladen postopek imenovanja ustavnega korektiva oblasti in ali zakonodajna ter izvršilna veja oblasti pri tem dejansko udejanjata načela pravne države, dobrega upravljanja in odgovornosti. **Varuh ni kadrovsko vprašanje – je vprašanja odnosa države- do človeka.**

Pritožnik zato predlaga, da Ustavno sodišče zadevo sprejme v obravnavo, ugotovi protiustavnost postopka ter poda zavezujočo ustavnopravno razlago, ki bo relevantna tudi za prihodnje postopke imenovanja Varuha človekovih pravic in drugih primerljivih ustavnih institucij.

Bistvo programa kandidata: štirje vsebinski stebri in neudejanjena priložnost za sistemski premik

Mag. Franc Derganc je v ustavni pritožbi izpostavil, da v postopku imenovanja Varuha človekovih pravic ni bila opravljena vsebinska presoja [njegovega programa](#)², čeprav ta ni predstavljal zgolj osebne vizije kandidata, **temveč celovit, sistemsko utemeljen koncept nadgradnje varovanja človekovih pravic v Republiki Sloveniji**. Program je temeljil na štirih medsebojno povezanih vsebinskih stebrih, katerih skupni cilj je bil prehod od pretežno reaktivnega in fragmentiranega varstva človekovih pravic k preventivnemu, merljivemu in odgovornemu delovanju države.

Prvi steber je predstavljal idejni osnutek Zakona o dobri upravi, ki operacionalizira 3. člen Zakona o varuhu človekovih pravic in 41. člen Listine EU o temeljnih pravicah. Ta steber je bil usmerjen v zagotovitev pravočasnega, razumljivega in obrazloženega odločanja vseh organov z javnimi pooblastili ter v jasno določitev odgovornosti za neudejanjanje človekovih pravic. Namen ni bil ustvarjanje novih pravic, temveč zagotovitev, da obstoječe pravice v praksi niso iluzorne zaradi postopkovnih zamud,

² V ustavni pritožbi je pritožnik priložil tudi knjigo, ki jo je spisal od 7.11.2025-7.1.2026. Gre za knjigo »Ko država gre predaleč – Kandidat za Varuha brez zaslišanja: knjiga o sistemu, ki se ni hotel slišati - Analiza postopkov, molka institucij in odgovornosti države do človeka Orodje za državljane in institucije, ki želijo, da sistem deluje pravično«. Več o tem: <https://modro-poslovanje.si/BAZA-ZNANJA/ko-dr%c5%beava-gre-predale%c4%8d-kandidat-za-varuha-brez-zasli%c5%a1anja-knjiga-o-sistemu-ki-se-ni-hotel-sli%c5%a1ati>

molka organov ali nejasnih odločitev. Kandidat za Varuha je pripravil celo Pravilnike in uredbe za FURS, Policijo, Vlado RS, ki udejanjajo upravljanje tveganj z vidika »ne udejanjanje človekovih pravic«. Povedano drugače. Cilj je sprememba fokusa delovanja vseh oseb z javnimi pooblastili – v človeka, ne proti njemu.

Drugi steber je obsegal idejni osnutek Zakona o sobivanju večetničnih in socialno različnih skupnosti. Ta steber je presegal ozko individualistično razumevanje človekovih pravic in jih umeščal tudi v kontekst skupnosti, jezika, socialne kohezije in medgeneracijske solidarnosti. Program je izhajal iz spoznanja, da se številne kršitve človekovih pravic v praksi ne zgodijo kot neposreden pravni poseg, temveč kot posledica sistemskih opustitev, ki prizadenejo celotne skupine ljudi.

Tretji steber je bil namenjen sistemski ureditvi podpore osebam s posebnimi potrebami. Program je izpostavljal, da obstoječa ureditev pogosto prelagala breme neusklajenih pristojnosti in pomanjkljive organizacije države na posameznike in njihove družine. Ta steber je bil zasnovan kot udejanjanje pozitivnih obveznosti države, ne zgolj kot socialni ali humanitarni ukrep.

Četrty in povezovalni steber programa pa je bila uvedba **AI Analitika javne oblasti**, kot systemskega orodja Varuha človekovih pravic. Gre za koncept »AI Varuha javne oblasti«, katerega bistvo ni nadomeščanje odločanja, temveč analitična in preventivna presoja delovanja oblasti **z vidika človeka**.

Neudejanjena škoda zaradi nepresojanja tega stebra je bistvena. AI Analitik javne oblasti bi omogočal:

- presojo **kakovosti zakonodajnih predlogov**, še preden ti povzročijo systemske kršitve,
- analizo **ustreznosti organizacije izvršilne veje oblasti**, zlasti razpršenih odgovornosti in postopkovnih ozkih grl,
- presojo **delovanja pravosodja**, predvsem z vidika časa do pravne varnosti in tveganja nepovratnih posegov v pravice,
- analizo **delovanja Ustavnega sodišča**, ne zgolj skozi število rešenih zadev (output), temveč skozi dejanske učinke odločanja na življenje posameznikov (outcome),
- ter presojo **neodvisnih organov**, vključno z Varuhom človekovih pravic, z vidika njihove dejanske korektivne vloge.

Ključno pri tem je, da bi bila presoja usmerjena ne v formalno pravilnost, temveč v vprašanje: *ali oblast v konkretnem delovanju deluje za človeka*. Takšno orodje bi omogočilo zgodnje zaznavanje sistemskih tveganj, preprečevanje ponavljajočih se kršitev in večjo odgovornost vseh vej oblasti.

Ker program kandidata v postopku imenovanja ni bil vsebinsko presojan, ni bila presojena niti možnost takšnega systemskega premika.

To ne pomeni zgolj neizkoriščene osebne priložnosti kandidata, **temveč opuščeno priložnost države, da resno razmisli o nadgradnji varovanja človekovih pravic v**

smeri preventive, merljivosti in odgovornosti. Prav ta opustitev je eden ključnih razlogov, zakaj ima ustavna pritožba pomen, ki presega individualni primer in se dotika samega jedra ustavne države.

Zaključek: ustavna pritožba kot test imunskega sistema pravne države

Ustavna pritožba v tej zadevi predstavlja zaključni preizkus delovanja ustavnega in institucionalnega imunskega sistema Republike Slovenije.

Ne gre več za posamičen postopek ali individualno prizadetost kandidata, temveč za vprašanje, ali mehanizmi *checks and balances* v slovenski ustavni ureditvi dejansko delujejo takrat, ko vse tri veje oblasti odpovejo pri vsebinskem varovanju človekovih pravic.

Pritožnik v pritožbi izrecno izpostavlja, da njegovo delovanje na področju človekovih pravic ni vezano na kandidacijski postopek, temveč ima dolgoletno, preverljivo in dokumentirano ozadje.

Od leta 2019 je kot predsednik Zbornice davčnih svetovalcev sistematično opozarjal na strukturne pomanjkljivosti varstva človekovih pravic v davčnih postopkih. Ena ključnih težav, na katero je neprekinjeno opozarjal, je visoka stigmatizacija davčnih zavezancev, zaradi katere posamezniki in mala podjetja praviloma niso pripravljeni razkriti svoje identitete pri vlaganju pobud na Varuha človekovih pravic. Posledica je bila praktična izpraznitev korektivne vloge Varuha prav na področju, kjer so bile kršitve sistemske in množične.

To se je pokazalo tudi v dejstvu, da sta Vrhovno sodišče Republike Slovenije in Ustavno sodišče Republike Slovenije že ugotovila protiustavnost posameznih davčnih ureditev (inštituta lastni deleži in prirast premoženja), na podlagi katerih je Finančna uprava Republike Slovenije v preteklih letih pobrala več kot 100 milijonov evrov dajatev. Davki so bili pobirani na podlagi neustavne zakonodaje, vendar večina prizadetih – zlasti mali plačniki in mala podjetja – ni vložila pravnih sredstev. Ne zaradi pravne pravilnosti sistema, temveč zaradi izgube zaupanja v pravosodje in strahu pred dodatnimi posledicami. Država je tako prišla do sredstev, ki so bila formalno pobrana, a vsebinsko nezakonita, korektivni mehanizmi pa niso delovali.

V zadnjih letih je pritožnik poskušal spremeniti fokus delovanja več zaporednih vlad, vendar brez uspeha. To zaporedje dejstev dodatno potrjuje, da kršitve človekovih pravic v praksi niso vezane na eno politično opcijo. Pojavljajo se tako pod **desnimi** kot pod **levimi** vladami, kar kaže na sistemski problem, ne na ideološko odstopanje. Prav zato je z vidika varovanja človekovih pravic ključno vprašanje, ali politični programi sploh merijo tisto, kar ljudje dejansko občutijo v vsakdanjem življenju.

Avtor (oz. pritožnik) je s pomočjo [AI Analitika javne oblasti](#) opozoril, da večina političnih programov, ki se pripravljajo na volitve 2026, še vedno govori predvsem o *outputih* in ne o *outcomeih*. Razlika je bistvena: **output** pomeni, kaj država naredi na papirju – koliko zakonov sprejme, koliko reform napove, koliko organov ustanovi ali koliko postopkov zaključi. **Outcome** pa pomeni, kaj se zaradi tega dejansko spremeni za človeka – ali dobi odločbo pravočasno, ali razume svojo pravico, ali se mu zmanjša negotovost, ali sistem prepreči škodo, še preden postane nepovratna.

AI Analitik javne oblasti je zasnovan prav zato, da to razliko sistematično razkrije. Zmožen je preveriti, ali program govori o administrativni aktivnosti oblasti ali o merljivih učinkih na življenje ljudi. Dokler politični programi ostajajo na ravni outputov, ne morejo biti skladni s pričakovanji ljudi, saj odgovarjajo sistemu samemu, ne pa človeku. Prav ta razkorak med političnim govorom in življenjsko izkušnjo ljudi je tisti, na katerega ustavna pritožba in celoten avtorjev program dosledno opozarjata.

Nadalje. V prejšnjem vladnem mandatu je aktivno sodeloval pri pripravi reforme **Zakona o davčnem postopku**, ki jo je strokovna skupina vsebinsko potrdila, politična raven pa je ni izvedla³. V aktualnem mandatu mu je uspelo doseči, da je bil institut Varuha za pravice plačnikov davkov vključen v koalicijsko pogodbo, vendar tudi ta zaveza ni bila operacionalizirana. Politični molk ni bil omejen na eno politično opcijo, temveč se je ponovil tudi v levosredinskem kontekstu.

Podobno se je zgodilo v okviru **Strateškega sveta za davčni sistem (trenutna »oblast«)**, kjer je pritožnik do decembra 2024 poskušal doseči strateški premik od vrtičarskega, resorsko razdrobljenega delovanja k sistemu, osredotočenemu na človeka in njegove življenjske okoliščine. Tudi ta prizadevanja niso obrodila sadov, kar je privedlo do njegovega odstopa. Vzporedno je vlagal več pobud na Državni zbor, vključno z zadnjo pobudo za spremembo **Zakona o varuhu človekovih pravic**, s katero bi se jasno določila transparentna, vsebinska in preverljiva pravila postopkov imenovanja Varuha. Tudi ta pobuda ni bila sprejeta.

V tem kontekstu ustavna pritožba ni nadaljevanje političnega dialoga, temveč njegov konec.

Predstavlja zadnji notranji ustavni mehanizem za preverjanje, ali pravna država še zmore samokorekcijo.

Če ustavni imunski sistem deluje, mora Ustavno sodišče prepoznati sistemsko naravo problema in vzpostaviti jasne standarde postopkovne integritete. Če ne, se odpre pot na Evropsko sodišče za človekove pravice in na Sodišče Evropske unije.

³ Glej Analiza ZDavP-z z vidika pravic plačnikov davkov: <https://zdss.si/analiza-zdavp-2-z-vidika-pravic-placnikov-davkov-gradivo-za-nadgradnjo-davcnega-sistema/>

Ustavna pritožba je zato hkrati opozorilo in test: ali Republika Slovenija še premore učinkovit notranji *check and balance*, ali pa varstvo človekovih pravic postaja odvisno izključno od zunanjih evropskih korektivov. To vprašanje presega posameznega kandidata in se dotika samega jedra ustavne demokracije.

Priloge:

1. [Program kandidata za varuha Derganc Franc V 4.0 z dne 2.12.2025](#)
2. [Ko država gre predaleč – Kandidat za Varuha brez zaslišanja: knjiga o sistemu, ki se ni hotel slišati](#)
3. [Spletna stran, kjer je kandidat objavljala \(kronološko\) članke in aktivnosti kandidata](#)
4. [AI agent javne oblasti](#)
5. [AI Varuh Modro poslovanje](#)